

ESITYS EUROOPAN ALUEELLINEN YHTEISTYÖ -TAVOITTEEN MUKAISEKSI ESPON 2030 ALUEIDEN VÄLISEN YHTEISTYÖN OHJELMAKSI KAUDELLE 2021-2027

ESPON 2030 –yhteistyöohjelman missiona on tuottaa alueellista tietoa ja tutkimusta ja tulosten hyödyntämistä politiikkavalmistelussa niin EU:ssa, kansallisesti kuin alueellisestikin. ESPON-ohjelma tukee erityisesti koheesiopolitiikan ja EU:n alueellisen agendan, European Green Dealin, oikeudenmukaisen siirtymän sekä elpymisstrategioiden toimeenpanoa.

Sisällöllisesti ESPON 2030 -ohjelma kiinnittyy vahvasti aluekehitykseen ja –suunnitteluun trendeihin ja haasteisiin sekä tutkittuun tietoon ja dataan perustuvien ratkaisujen etsimiseen. ESPON-ohjelman temaattiset valinnat perustuvat jatkuvaan sidosryhmien tarpeiden kartoitukseen. Ohjelman lisäarvo tulee aluelähtöisestä soveltavasta tutkimuksesta, paikkaperustaisesta analyysistä sekä alueellisen tilasto- ja kartta-aineiston kokoamisesta.

Ensimmäinen ESPON-ohjelma käynnistyi vuonna 2002. Nyt valmisteilla oleva ohjelma on jatkoa kolmen edellisen ohjelmakauden alueellista tietoa päätöksenteon tueksi tuottaneille ohjelmille. Verrattuna aiempiin ohjelmakausiin erityistä huomiota ESPON 2030 –ohjelmassa tulaa kiinnittämään tiedon oikea-aikaisuuteen ja käytettävyyteen päätöksenteon näkökulmasta, tutkimuksen ja päätöksentekijöiden tiiviimpään vuoropuheluun sekä tiedon levittämiseen ja viestintään eri kohderyhmille.

1. Ohjelman valmistelu

Ohjelman valmistelu käynnistyi vuonna 2018 valmistelutyöryhmässä, jossa ovat edustettuina kaikki EU-jäsenvaltiot, kumppanimaat (Norja, Islanti, Sveitsi, Liechtenstein), Euroopan komissio sekä ohjelmaa toimeenpaneva eurooppalainen alueellisen yhteistyön yhtymä ESPON EGTC.

Ohjelman strategisista painopisteistä järjestettiin julki konsultaatio heinä-elokuussa 2020. Kuulemisen yhteydessä pyydettiin näkemyksiä erityisesti alueiden kehitykseen ja aluesuunnitteluun vaikuttavista haasteista, niiden ratkaisemiseksi tarvittavasta alueellisesta tiedosta sekä siitä, mitä tietoa erityisesti ESPON-ohjelmalta odotetaan.

Konsultaatiossa saatiin yhteensä yli 600 vastausta niin politiikkavalmistelijoilta eri aluetasoilla kuin poliitikoilta, tutkijoilta sekä kansalaisilta.

Tavoitteena on jättää ohjelma-asiakirja komission käsiteltäväksi lokakuussa 2021. Komission käsittelyn ja hyväksynnän jälkeen ESPON EGTC käynnistää toimeenpano-ohjelman ja sen ensimmäisen temaattisen sisältösuunnitelman laadinnan. Ohjelman toimeenpanon on tarkoitus käynnistyä virallisesti 1.7.2022.

2. Ohjelma-alue

Ohjelma on yksi koko EU:n kattavista alueellisen yhteistyön ohjelmista. Ohjelmassa ovat mukana kaikki EU-maat, lisäksi kumppaneina ohjelmaan osallistuvat Norja, Islanti, Sveitsi ja Liechtenstein.

3. Ohjelman sisältövalinnat

Euroopan alueiden kehityksen trendejä ovat fragmentaatio, alueiden välisten erojen kasvu, pysyvät kehityserot (etelä-pohjoinen, itä-länsi, kaupunki-maaseutu) kuin taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen erojen voimistuminen sekä kehitykseen vaikuttavien tekijöiden keskinäisriippuvuus.

ESPO 2030 –ohjelman valmistelun yhteydessä alueiden kehityksen keskeisimmiksi ajureiksi on tunnistettu ilmastonmuutos, ikääntyminen ja muuttoliike, älykäs erikoistuminen ja innovaatiot, digitalisaatio, robotisaatio ja automatisaatio sekä päätöksenteon lisääntyvä kompleksisuus. Alueellisia haasteita puolestaan ovat ympäristöön liittyvät kysymykset, sosiaalinen erilaistuminen, talouden muutokset, teknologian kehitys sekä monitasoinen hallinnointi.

Valitut politiikkatavoitteet ja erityistavoitteet

ESPO 2030 –ohjelman prioriteettina on tutkittua tietoa tuottamalla tukea alueiden siirtymää kohti ilmastoneutraalia, oikeudenmukaista ja alueellisesti tasapainoista Eurooppaa. Ohjelman erityistavoitteena ovat toimet yhteistyön hallinnan edistämiseksi.

Ohjelman temaattisista painotuksista keskeisimpiä ovat vihreä siirtymä kohti ilmastoneutraalia taloutta sekä ihmisten ja paikkojen oikeudenmukaiset elinolosuhteet.

Ohjelman valmistelun yhteydessä tunnistettujen alueellisten haasteiden sekä tarveanalyysin pohjalta ohjelman valmisteluryhmä on tunnistanut seitsemän teemaa, jotka voivat muodostaa ohjelman temaattisen toimintasuunnitelman. Temaattinen toimintasuunnitelma on ohjelmaa toimeenpanevaa ESPO EGTC:tä ohjaava strateginen asiakirja. Ohjelman laadintavaiheessa tunnistettuja teemoja on mahdollista muotoilla ja tarkistaa ohjelmakauden edetessä. Teemoilla on linkitys sekä koheesiopolitiikan tavoitteisiin, että EU:n alueelliseen agendaan 2030.

Teemoja ovat:

- **Resilientit alueet**
- **Ilmastoneutraalit alueet**
- **Alueiden ja ihmisten mahdollisuudet**
- **Uudenlaisen maantieteen hallinta**
- Rajat ylittävä asuminen, työskentely ja liikkuminen
- Älykkäät yhteydet
- Eurooppalaiset alueet globaalissa vuorovaikutuksessa

Näistä teemoista ohjelmakauden alussa tullaan keskittymään neljään ensiksi mainittuun.

4. Strateginen ympäristövaikutusten arviointi (SEA)

Ohjelman pääsisältönä on alueellisen tutkimustiedon tuottaminen ja sen jakaminen päätöksenteossa hyödynnettäväksi. Ohjelma ei sisältönsä puolesta kuulu ympäristövaikutusten arviointia koskevan direktiivin ja sitä kautta kansallisen asiaa koskevan lainsäädännön soveltamisalaan eikä siitä sen vuoksi ole tehty ympäristövaikutusten arviointia.

5. Ohjelman rahoitus

Toisin kuin A- ja B-ohjelmissa, alueiden välisissä C-ohjelmissa EU-rahoitus ei perustu jäsenvaltioiden ohjelmalle osoittamiin määrärahoihin vaan suoraan Interreg-asetuksessa säädettyyn C-ohjelmien yhteismäärärahaan ja komission täytäntöönpanosäädöksellä vahvistettavaan ohjelmakohtaiseen rahoitusosuuteen.

ESPON 2030 –yhteistyöohjelman EAKR-rahoituksen suuruus koko ohjelmakaudella on 48 milj. euroa ja kansallisen vastinrahoituksen kanssa ohjelman kokonaisrahoitus on 60 milj. euroa. EAKR:n osuus ohjelman rahoituksesta on 80 %.

Suomen kansallinen vastinrahoitus koko seitsenvuotisella ohjelmakaudella on yhteensä 367 827,87 ja vuosittainen rahoitusosuus 52 546,84 euroa. Vastinrahoituksen yhteydessä tulee huomioida, että ohjelman määrärahoista yhteensä 4 milj. euroa tullaan kohdentamaan jäsenvaltioille kansallisten yhteyspisteiden toimintaan. Suomen yhteyspisteen toiminnan rahoitus tulee ohjelmakaudella olemaan 122 609 euroa. ESPON-yhteyspisteiden tehtävänä on tukea ohjelman toimeenpanoa ja tulosten levittämistä jäsenvaltioissa.

Vuosittaisen vastinrahoituksen lisäksi Suomi sitoutuu tarvittaessa kattamaan oman laskennallisen osuutensa ESPON EGTC:n mahdollisista tukikelvottomista kustannuksista (liability fund). Rahastoon maksettava osuus on ohjelmakauden aikana yhteensä enintään 9 565 euroa.

6. Ohjelman hallinto

Ohjelmalle nimetään seurantakomitea, jossa ovat edustettuna kaikki EU-jäsenvaltiot, kumppanimaat, Euroopan komissio ja ohjelman hallintoviranomainen. Suomen edustajina seurantakomiteassa tulevat olemaan työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön edustajat (varsinainen ja varajäsen).

Ohjelman hallintoviranomaisena toimii Luxemburgin energia-asioiden ja aluesuunnittelun ministeriön aluesuunnittelun osasto, joka tulee vastaamaan myös ohjelman sihteeristön tehtävistä. Tarkastusviranomaisena toimii Luxemburgin Inspection Générale des Finances.

Ohjelman toimeenpanosta vastaa Luxemburgissa sijaitseva eurooppalainen alueellisen yhteistyön yhtymä ESPON EGTC.